

Bom Albertsbaan, ligt hij er of ligt hij er niet

Binnenkort komt het resultaat naar buiten van de onderzoeken die Leemans Speciaalwerken B.V. te Vriezenveen heeft gedaan voor het uitbrengen van een advies aan het College van B en W van Noordenveld of er waarschijnlijk wel of geen bom ligt onder de Albertsbaan.

De redactie vond het een goede gedachte nog eens in gesprek te gaan met Tjerk Karsijns, die samen met wijlen Wim Fonk, het boek schreef: *Het bombardement op Roden*. Eind februari heb ik Tjerk opgezocht. Met heel veel documentatie zat hij mij op te wachten; het werd een bijzonder geanimeerd gesprek.

Harry Scharft

Tjerk is vorig jaar uitgebreid in gesprek geweest met de onderzoeker van Leemans, Willem Giesbert. Daarbij was Hendrik de Winter namens de gemeente aanwezig. Giesbert sprak in elk geval een dag later ook met Harry Scharft. Tjerk besprak met Giesbert dat Harry een stuk blik had, dat misschien afkomstig was van een bom. Hij wilde het zien om te bekijken of er merktekens op stonden. In het boek van Tjerk en Wim wordt uitgebreid verhaald over het verwrongen stuk blik, dat Harry Scharft de morgen na het bombardement vond in hun wagenmakerij in de Schoolstraat. Dat is het pand waar nu de bloemenzaak in gevestigd is. Was het blik afkomstig van één van de bommen, of was

het een onderdeel van iets anders geweest, dat naar het huis van Scharft was geslingerd? Daar is nog niet een eenduidig antwoord op gekomen. Giesbert heeft na het gesprek met Tjerk het hele dossier en de bomscherf meegenomen ter aanvulling van het onderzoek. Hij vertelde het dossier letter voor letter te zullen doorspitten.

De studie van Tjerk en Wim is in alle opzichten indrukwekkend. Als Tjerk het archief induikt om mij alle stukken te laten zien, die de RAF vanuit hun Londens archief naar hem heeft gestuurd, raak je buitengewoon onder de indruk.

Het bracht mij bij de vraag hoe Tjerk en Wim eigenlijk op het idee kwamen onderzoek te doen naar het bombardement op Roden en speciaal natuurlijk naar de bom die niet afging.

De bom in de tuin van Schoolstraat 3

Tjerk begint te lachen, duikt opnieuw in zijn archief en laat mij *Het Roder Journaal* zien van 6 november 2001. "Dat was de aanleiding", aldus Tjerk. Het artikel met de kop 'Bom duikt op in de tuin', gaat over de Duitse vliegtuigbom (type SD 10), die werd gevonden in de achtertuin van de woning van Joop Hut, Schoolstraat 3, de voormalige woning van het hoofd van de Scheepstraschool. Toen Hut een hoop zand wilde afvoeren stootte hij op die bom. 'Roden is aan een ramp ontsnapt', gaat het artikel verder. Als geboren en getogen Roner wil je dan weten

Achterkant van het gemeentehuis na het bombardement, 1941. (Fotoarchief HVR)

hoe het nou precies zit en hoe die bom daar terecht kwam. Dat deden Wim en Tjerk met hun boek uit 2005 over het bombardement op 24 oktober 1941 op Roden.

De bom die aan de Schoolstraat 3 werd gevonden, lag eigenlijk geheel in de lijn van de bommen die in Roden vielen. Die bom had dus de laatste kunnen zijn. Maar, gezien het type was dat, achteraf gezien, onwaarschijnlijk. Doch, dat wisten Tjerk en Wim toen nog niet.

Aan het eind van mijn gesprek met Tjerk komt er overigens nog een verrassende wending aan het verhaal over die bom, (meer een granaat) in de achtertuin. Daar straks meer over.

Bombardement 24 oktober 1941

In hun woord vooraf schrijven Wim en Tjerk: *“Doorgaans vervagen door de beslommeringen van alledag uiteindelijk ook de zaken die ons heftig beroeren. Op een gegeven moment zijn ze geschiedenis geworden. Het bombardement dat Roden op 24 oktober 1941 zoveel verdriet en materiële*

schade bracht is zo’n deel van de geschiedenis. Het verrees even uit het moeras van de vergetelheid ten tijde van het aanleggen van de Albertsbaan in 1973. Toen klonken hier en daar geluiden over een blindganger die daar ergens in de grond moest liggen. De Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD) werd ingeschakeld en enkele mensen die het bombardement destijds meemaakten, gaven naar beste vermogen aanwijzingen. Maar de onderzoekers vonden niets en het bombardement verdween uit de actualiteit. De factor tijd speelde daar een belangrijke rol in.”

Naarmate de tijd vorderde wordt het steeds lastiger nog ooggetuigen te vinden en te spreken.

Johannes van der Wiel omgekomen

Bij het bombardement kwam de 58 jaar oude bode/conciërge van de gemeente Roden, Johannes van der Wiel, heel tragisch om het leven. Hij bleek later het enige slachtoffer te zijn van de bommen. Hij kreeg een bomscherf in zijn onderbuik.

Tjerk vertelt dat hij en Wim met hun uitgebreid on-

Bom Albertsbaan, ligt hij er of ligt hij er niet

derzoek maar één ding hebben willen doen, namelijk voorkomen dat er ooit iemand tegen die mogelijke blindganger zou oplopen en Roden opnieuw een enorme klap zou krijgen.

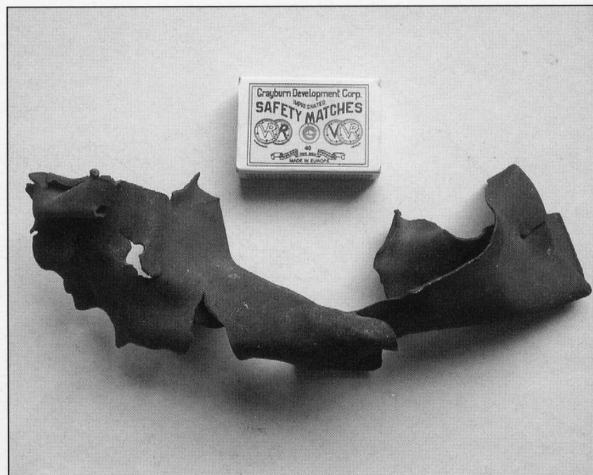
Duidelijk is ook dat Wim en Tjerk hun onderzoek uitermate zorgvuldig hebben gedaan. Het boekwerk bevat 61 bladzijden met gelukkig ook de achtergronden van Johannes van der Wiel, die een graag geziene ambtenaar bleek te zijn geweest.

Waarnemend burgemeester Römelingh (burgemeester van Peize en waarnemer van oud-burgemeester Bloemers) sprak aan het graf namens het gemeentebestuur. Hij vertelde dat Van der Wiel heel veel waardering genoot van zijn superieuren en dat hij ruimschoots zijn plicht had gedaan. Volgens Römelingh was Van der Wiel als mens toegerust met bijzondere gaven. Hij was eerlijk tot in het kleinste en had een warm gevoel voor de minder bedeeden, met wie hij gaarne iets van zijn gading deelde. Hij had een sterk rechtvaardigheidsgevoel,

De bij het bombardement omgekomen Johannes van der Wiel. (Fotoarchief: Tjerk Karsijns)

Bom Albertsbaan, ligt hij er of ligt hij er niet

Stuk blik dat bij Scharft in de timmerwerkplaats aan de Schoolstraat is gevonden. (Fotoarchief: Tjerk Karsijns)

wat hem wel eens in de problemen bracht. Van der Wiel was een vroom mens, maar ook een heel trouw en zorgzaam huisvader. In het boek van Tjerk en Wim is ook de foto te zien van de achterzijde van het gemeentehuis, die door de bom werd vernield.

Radarstation 'Trimunt' te Marum

Het boek van Tjerk en Wim beschrijft hoe in de eerste jaren van de oorlog de Engelsen nog nadrukkelijk een kennisachterstand hadden op de Duitsers. Het Duitse radarstation 'Trimunt' was een plaag voor de Engelse vliegtuigen. Ze werden bestookt, zowel op de heen- als op de terugweg naar de Duitse doelen. De bunkers op Trimunt zijn nog steeds zichtbaar aanwezig. Uit het boek wordt duidelijk dat de jacht op een Engels toestel er waarschijnlijk toe heeft geleid dat één van de Engelse vliegtuigen op weg naar Emden voor een bombardement gedwongen werd de lading aan bommen eerder te droppen om te ontkomen aan de Duitse jagers. Welk toestel het precies is geweest, valt moeilijk te achterhalen ondanks het grondige onderzoek dat Tjerk en Wim in de RAF-archieven hebben gedaan.

Wellington 5704

Volgens de rapporten van de RAF zou het de Wellington 5704 kunnen zijn, opgestegen om 19.05 Nederlandse tijd. Dat toestel landde om 06.25 de volgende dag weer op zijn basis. Uit het verslag van de bemanning wordt duidelijk dat zij bommen hebben afgeworpen om 22.30 uur Nederlandse tijd

16 februari 2003. Harm de Vries wijst naar de plek op de Albertsbaan waar de bom zou zijn ingeslagen.
(Fotoarchief: Tjerk Karsijns)

op 2.400 meter hoogte. Het zou gaan om brandbommen, 6-500 ponders en 1-250 ponders. De kleinste krater was van de eerste bom, achter de panden van fietsenmaker Fonk en smid Liewes aan de Heerestraat. Er zijn zes inslagen getraceerd en we missen een bom, uitgaande van het bovenvermelde vliegtuig.

In hun boek beschrijven Tjerk en Wim ook de getuigenverklaringen van vele Roners. Zij hechten vooral veel waarde aan de getuigenis van caféhouder Harm de Vries Gzn., die als zestienjarige nog niet in bed lag toen de bommen vielen. Op dat moment was het Bonte Bitse Cabaret aan het repeteren in café Germ de Vries in de Heerestraat. Dat is nu

Merry Gold. Peter van der Velde, de schrijver en dichter van het Bonte Bitse Cabaret, voelde hoe de planken van het toneel op en neer gingen en hij zelf door de luchtdruk tegen de piano werd gedrukt. De elektriciteit was uitgevallen.

Vreemd gat achter de veeschuur

Op de morgen na het bombardement werd in de tuin van Germ de Vries een vreemd gat aangetroffen achter de veeschuur. Een gat dat er voor het bombardement niet aanwezig was. De conclusie moest wel zijn dat er sprake was van een blindganger. Voor alles wat verder te vertellen is, verwijs ik graag naar het boek van Tjerk en Wim. Vele getuigenverklaringen

komen overeen. Vanuit de archieven van de RAF komen twee toestellen in aanmerking, die wellicht de dodelijke bommen op Roden hebben gedropt. Of daar een blindganger bij was?

Het zal ongetwijfeld duidelijk worden als Leemans adviseert om nader onderzoek te laten doen door de EOD. Met de huidige technieken is dat veel beter mogelijk dan in 1973. Met het boek van Tjerk en Wim in de hand kan feitelijk de conclusie niet anders zijn, dan dat Leemans zal adviseren het nadere onderzoek te laten doen, omdat zij ook zullen concluderen dat de waarschijnlijkheid van de aanwezigheid van die blindganger heel groot is.

'Bom' in de Schoolstraat

En die bom dan bij Schoolstraat 3? Maakte die ook deel uit van de bommen die zijn gedropt?

Een paar jaar na het artikel in *Het Roder Journaal*, kreeg Tjerk een anonieme brief toegestuurd, die hij mij heeft gegeven. Met zijn toestemming kan ik daaruit citeren.

Na een korte inleiding vertelt de schrijver dit: *'De 'bom' is er neergelegd bij wijze van grap! Daarmee is de bewoner een poets gebakken. Bij tuinwerkzaamheden is deze lege bom (daarover zo meer) in het zand gelegd en even later zogenaamd ontdekt'*.

Grote consternatie!

Uiteindelijk kwamen de EOD en *Het Roder Jour-*

naal erbij! Later is de grap wel uitgelegd aan de bewoner, maar niet aan *Het Roder Journaal* en de EOD, want het was eigenlijk al te ver doorgeschoten met die grap.

Waar kwam die 'bom' nou vandaan? Wel die bom is in de oorlog gevonden in Leek. Dat bracht ons op de vraag: waar en wanneer is die afgeworpen? Hoe dan ook, in de oorlog of direct daarna is de 'bom' onschadelijk gemaakt door de BB (Burger Bescherming). De leeggehalde 'bom' is weer netjes in elkaar gezet en heeft na die tijd jarenlang tot het einde van de zaak dienst gedaan als deurstop bij hotel café De Twee Provinciën te Leek. De oudere Leeksters kunnen zich dat ongetwijfeld nog wel herinneren. De 'bom' is dus gebruikt als grap (wel heel sinister). Omdat de grap uit de hand was gelopen, was er geen weg terug meer. Maar omdat jullie alles hebben onderzocht Tjerk, wil ik dit gewoon aan jou kwijt en ook eventuele misvattingen nadrukkelijk ontzenuwen, zo eindigde de anonieme schrijver.

Op grond van het zo gedocumenteerde verhaal van Tjerk en Wim mag verwacht worden dat het onderzoek van Leemans op de Albertsbaan niet zal eindigen in een grap, maar in een serieus besluit om voor eens en voor altijd te onderzoeken of er nou nog echt een blindganger op de Albertsbaan ligt of toch niet!